

ВОЈИСЛАВ БУРОВИЋ

АРХЕОЛОГИЈА И АНТРОПОЛОГИЈА

Душан Ђуровић
1899–1993

Из ракурса времена пищевог живота и, ништа мање од времена и догађаја што су до њега допирала, од крхотина сјећања из наших честих сусријетања и неријетких онда његових монолога, монолога човјека који је одиста умио да прича, и, доиста имао потребу да исприча, и, дакако, и највише, из свега што је написао, из свег обиља оних његових ријечи, израза, синтагми, реченица, слика, ликова, ситуација, догађања, историје, драма негдашњег свакодневља, које је нестало, а и остало, као приче, приповијести, романи, путописи, мемоарски и дневнички записи, литерарне хронике, повијести о једном свијету који је прошао, као виђење оног што је прошло, и наше прошлости уопште, што ми је, и што нам је, остало и, мислим, постало незаобилазни упут за сазнавање овог нашег данашњег свијета. Ово је скица, поглед, на личност и дјело Душана Ђуровића, поглед на архајско и савремено, на оно археолошко и антрополошко у његовом књижевном дјелу.

Све је, чини се, познато; све познато није још и сазнато.

И све оно што је Душан Ђуровић белетристички, испричао о свијету о коме је причао, говори једнако о њему колико и о свијету о коме је причао. И говори у првом реду о њему што је писао и заправо мислио о свијету и човјеку у своме времену у коме је живио, и остаје као етнолошка и историјска спознаја тог свијета, и као антрополошка мисао о човјеку, како се овај његов, фактички, стваралачки источник, овај његов литерарни материјал, овај свијет који је он књижевно фиксирао стално мијењао и колико се промијенио, пак, за ово његово безмало једностољетно живљење, и како је и он, као и многи други значајни и велики писци, посвједочио како се човјек споро мијења, како битише као патник, како је и даље, ништа друго, него, библијски прогнаник.

Рођен у последњој години деветнаестог вијека,¹ на самом крају једног стољећа, живио је пуне деведесет и четири године, умро је у деведесет и петој години свога живота, умро је скоро на самом крају двадесетог вијека, без мало, на завршетку другог миленија. Тако, изгледа, као да је својим дугим живљењем и својим седмодеценијским ствара-

¹ У Лексикону писаца Југославије, свеска II, Слово Ђ – Ј, издање Матице српске, Нови Сад, 1979, на страни 78, стоји, пише: „Ђуровић, Душан (Даниловград – Грлић, 27. III 1901). Рођен у земљорадничкој породици, од оца Баје и мајке Јане”. Даље, енциклопедијски сужено, шкрто, али доста прегледна Биографија, затим Библиографија, па Литература. У потпису, аутор, И. Кеџмановић.

Одмах послје овог текста о Душану Ђуровићу у Лексикону писаца, на следећој страни, на страни 79, на првом ступцу стоји и текст о његовом рођеном брату, који је био исто писац: „Ђуровић, Јагош Бајо (Грлић, Ц. Гора, 4. IV 1902.). Родитељи Бајо и Јана, рођ. Драговић, средњеимућни земљорадници; браћа: Милан, Ђорђије и Душан, проф. и књижевник... Прве радове објавио 1927. Писао песме, приче, оцене и приказе књижевних научних дела, прикупљао народне умотворине”. Послје, долази, Библиографија, па Литература. Потписује Р. Вуковић.

По Лексикону писаца је видљиво да су Душан и Јагош рођена браћа, те да су им родитељи, дакле, исти, Бајо и Јана, и да су обојица рођени у истом селу, у Грлићу код Даниловграда.

У Био-библиографији Душан(а) Ђуровић(а), коју је сачинила Хабиба Овчина а објавио Библиографски вјесник, год. X, Цетиње 1981, такође стоји: „Рођен у Грлићу, код Даниловграда, 27. марта 1901. године, од оца Баја и мајке Јане”.

На своје примјерку ове Био-библиографије, ја сам, пак, дописао: Рођен 27. марта (вјероватно, по старом календару) 1899. године; што би по новоме календару било 9. априла 1899. године. До овог податка о овој години рођења Душана Ђуровића, која се разликује од ове, ево, енциклопедијске чињенице, дошао сам прелиставајући старе поповске књиге из друге половине прошлог, сад, у ствари, већ, претпрошлог стољећа, док су стајале још код матичара у Даниловграду, трагајући за неким, било каквим, што прецизнијим подацима о својим прецима, прејима, рођацима, истопрезимењацима.

Са овим податком, тада сам упознао, дакако, и Душана. Са овим податком се слаже и Рајка, његова жена, што ми је на годишњицу његове смрти изричито и рекла. До овог преиначења године рођења дошло је, ваљда, још док се школовао, због уписа, кад се због ратова, од 1912. па до 1918, застаријевало, прерастало, па се морало прилагођавати. Једном овако административно унешен податак је тако остао, јер лакше је било подносити његову малу нетачност него то све накнадно исправљати у свим документима. Администрација је администрација, инертна, неисправљива.

Душан је имао три брата и двије сестре: Милан и Ђорђије, били су поштански чиновници, Душан, професор и књижевник, Јагош, наставник и писац, и Милица и Добрица. И Душан и његова супруга Рајка (Радојка, рођена Бањанин, завршила средњу школу, писала и објављивала приче у генерацији Бранка Ћопића) имају четворо дјеце: Смиљана, историчар и пјесник, Невенка, лектор за енглески на факултету, Момир, професор на Електротехничком факултету, академик, и Срђан, студирао права.

њем, повезао три стољећа. И, одиста, овај чињенички привид је, несумњиво, и антрополошка чињеница.

Приповједач, романописац, пјесник, драмски писац, есејист, полемичар, путописац, мемоарист, дневни хроничар, записивач, надасве, превасходно, изнад свега, белетрист, изврстан стилист, језички стваралац, творац једне култивисане реченице, на махове, одиста, изврстан стилист, стваралац који је преко шет деценија био присутан у књижевном животу, у језику којим се служио и коме је служио, у књижевности којој је својим дјелом и свим својим опредјељењем припадао. Књижевник који је објавио седамнаест књига, иза кога су остала још четири необјављена рукописа, од којих су неки у међувремену и објелодањени; писац бројних прича, још разасутих по листовима и часописима.

Животна биографија Душана Ђуровића и његово књижевно дјело су у сталном интерферентном напону, у непрекидном стваралачком подстицању. Тако да би се могло и рећи, како се човјек и интелектуалац Душан Ђуровић развијао и сазријевао, тако се и стваралачки разумљивао, проширивао, продубљавао и синтетизовао. Још, или већ, 1939. године једно своје прозно виђење Црне Горе насловио је Црна Гора. Тих свега двадесет и пет страна приповиједања израсти ће у триста четрдесет седам страна 1950. године, у роман „Под ведрим небом” који је, у ствари, и његов најсвеобухватнији и најсинтетичкији роман, управо о Црној Гори.

И симптоматично, али и законито, стваралачки императивно, први његов објелодањени текст је о Спужу (репортерски насловљен, „Спужу на Крајини”, Политика, 1927); што ваља разумјети, ни четврт вијека није прошло до његовог рођења, до кад је Спуж био турски, неколико вјекова био турски. Идуће године објавиће два полемичка текста о позоришту. „Песме”, овако баш жанровски насловљене, прва и права белетристичка најава, објављује 1929. године, под псеудонимом Момир Пејовић (име је узео од прађеда Мојаша, чије је изворно име, по ономастичком разумијевању, Момир; а презиме, Пејовић), пак, по ужем родослову његових Ђуровића. Почео је, дакле, са пјесмама, и писао је пјесме.

А, и да није објављивао пјесме, по његовој прозној реченици, која има поетску тензију, могли би о њему говорити исто као о пјеснику (Ово, нарочито, због његових описа природе, пејзажа, неба, брда, крша, ливада, трава, свег биља.). Он, врстан прозни писац, доиста је и пјесник; и то, особито, пјесник у прози. И код Душана Ђуровића је исти стваралачки однос између поетског и прозног у прози као и код Ива Андрића; у њиховој прозној реченици уграђена је поезија; каогод и код сваког доброг писца, посебно, код сваког писца узорног прозног стила стоји унутра поетско, илити, поезија, као енергија и ток, као емотивност и присност чињеница фабуле и водич радње у самом прозном току.

Један од зачетника књижевног живота у Црној Гори између два рата, и, један од динамичних носилаца књижевног живота у Сарајеву уочи другог свјетског рата, до почетка тог рата, до четрдесет прве имао је три велике књиге прозе, један роман коме је Исидора Секулић дала попутнину, и двије књиге прича и приповиједака, и још један роман, који ће у рукопису сачекати објављивање тек хиљаду девет сто четрдесет шесте године. Душан Ђуровић је до четрдесет прве имао написане четири књиге. Ниједан од писаца из Црне Горе није до онда имао ни близу. Наводим ово највише због тога што су се и сви они бавили Црном Гором, што је свима њима Црна Гора била заједничка књижевна тема.

Црна Гора му је била и завичај и стваралачки изворник. Цитирам један његов аутобиографски запис; „мој рад и моје стваралаштво је везано за Сарајево (осим незнатног дела) иако су мотиви претежно из Црне Горе. Сарајево сам заволео и нисам хтео да пређем у Београд, иако сам зато имао понуде. Осећао сам га и доживљавао као свој град. Ипак сам у њему, као стваралац припадао сам себи”. Ево, ето, овако је било; ово је фактички упут за разумијевање (ове) личности и (његовог) дијела.

Са етнолошком прецизношћу је описао племенску структуру, патријархалну емотивност и епску свијест старе Црне Горе и Брда, што је до њега допрла највећим дијелом памћењем, причом других, а што је и он сам добрим дијелом затекао и лично видио; са реалистичком педантношћу је пак, потом, описивао оно њено улажење у процес капетанско-главарског и начелничко-предсједничког реда и све очитије маловарошко и ситнотрговачко дробљење села; и са моралистичким тоном писао је о два велика рата, о двије тешке окупације, о ослободилачкој и нарочито о братоубилачкој борби.

Од оне архајске Црне Горе бастадура и барјактара, који су остали још само у причи и остарели костури и споменици код огњишта и епски етичких личности, попут, Марка Миљанова, Јола Пилетића и Пека Павловића, на које писац кобајаги узгредно само подсећа, које, рекло би се, држи само у раму, али по којима о осталима мисли, писац је литерарно фиксирао читаву галерију књижевних ликова. Више их унутрашње, достојевскијевски, анализирајући, него толстојевски описујући (Усмено ми је то једном приликом и рекао, да је више настојао да иде за првим него другим), доследно идући за индивидуализацијом, не занемарујући колективитет, а управо индивидуалитетом показујући сам колективитет. У овој његовој галерији ликова, у овом обиљу обичних ликова које се у стискама и необичним ситуацијама и саме онда изузетно и необично испољавају, има и ништа мање оних необичних, преузетих из свакодневног и диспаратног живота; те и оних дивних заокружених етнолошких слика и тек само натукнутог антрополошког размишљања о процесном поимању човјека од патријархалног до урбаног.

Уз оне етичке упорнике и животне мученике, који једва састављају крај с крајем, а који се не дају, који остају оно што су, оне који егзистенцијалистички, незбуњено, илити незнавено, свеједно, подносе стабилно метеж у рату, оне хуморне, ведре, који живе о маломе, оне нарцисе, нарцисоидне који и свеца за славу хоће да бирају по своме науму, оне контрабанције умјесто негдашњих јајоша, оне Јелуше Дубиће који знају све о свима у малој вароши (због чега ће се и сам писац наћи на суду, на суочењу са неким стварним личностима из живота, које су себе препознале), оне одбачене Љуше и потрошене Јелене, нашао је и ове и најновије, мишићаве Микоње, који займавши, прагматично понесени, постају одиста Монтенегрини, још док их није било, него што остају Црногорци.

Још кад је Душан Ђуровић написао приповијетку „Монти”, још 1959. године, у којој за американизирану дјецу отац није више Мирко Бојић, па ни Црногорац, него Монти, а они, дјеца, ако су још и то, Монтенегрини. И, изгледа, није само пјесничка крилатица. Откад више нема Турака нема више ни Црногораца, већ је, ево, доиста, и антрополошка чињеница. Књижевни истраживач је тако, ево, остао не само књижевни свједок, него и незаобилазни антрополошки аналитичар човјека и друштва Црне Горе, у контексту даровитог Сима Шобајића и заборављеног Николе Ђоновића.

Кажем, аналитички литерарно, а мислим, и, кажем, одиста, сад, из овог тренутка читања, антрополошки истраживачки, како га ваља у овом времену и читати Душан Ђуровић је стваралачки обујмио стољеће и по развоја једнога друштва, што је у ствари једна епоха (И више!). Од жрвња, на коме се мљело оно мало жита што роди, ако роди, кад роди; од жрвња који је, одиста, и метафора оновременог и онамошњег живљења; од заједничког живљења стоке и људи у једним, заједничким, просторијама, настамбама, колибама, кућама, ако су то и биле, гдје су људи и одиста живјели као стока; од оног неизбјежног јесењиновског сусрета, утакмице, коња и локомотиве, у црногорским (не)приликама, од оног цивилизацијски добродошног и трагијског, људског, сукоба магарета (магарца, кога наши довитљиви сељаци назваше филозоф) са аутом (1907. године, заправо са техником и техничком цивилизацијом). Од оне племенске и комшијске, родословне и братственичке, чобанске и наполичарске, брђански виталне, агоналне Црне Горе, која би хтјела да буде прва и кад не може. До оне капетанске и чиновничке, ћифтинске и кафанске, котеријашке и маловарошке. Причао је, и све што је испричао, испричао је да покаже да нико није оно што мисли о себи, као што нико није баш оно како о њему мисле други.

Душан Ђуровић је писац постхеројске Црне Горе; незаобилазни описивач и казивач свих њених слојева; превасходно писац села и сиромаштва; аутентични истраживач руинирања њених вриједности; писац па, готово, прецивизацијског; писац, фактички, преиндустријског; писац најаве њеног данашњег стања.

До бола заљубљен у Црну Гору. О њој ће ово, и сам у контексту рећи, како је и усмено говорио и овоме који ово исписује, нигдје толико лудила и мудрости. У Црној Гори је вазда имало великих јунака, правих мудраца и узвишених људи. Када би се јунаштво и мудрост срели, онда је она постајала славна и из ње зрачила слобода којој се дивила Европа. Таква је била кад год је била жречка и несебична. Али када су у питању били односи и непријатељства међу самим Црногорцима, то је била њена коб и њен пад.

Тешко теби Црна Горо од тебе саме! И зајаукао је, готово, таман овако, и Душан Ђуровић у *Туђи бињекџаша*, у свом, тек, постхумно објављеном роману. И, одиста, тешко ономе који мисле о себи оно што није; тешко ономе који носи оно што не може да носи. (Тешко мени од мене говорила је при крају, остерала и онемоћала, а у глави до краја бистра, моја мајка. Катуњанка, иначе, родом; чији је предак говорио, сиромаштина није безобразина. Зачуђено је онда слушајући, данас све више мислим о овом њеном онда изговореном искуству. Је ли то она одиста мислила о себи, да себи не придаје више значење него што има, да себи не намеће више него што може носити, да нас, њене најближе, не оптерећује више него што ми можемо поднијети; да је на крају крајева не спопадне нешто што она није у стању да издржи. Може бити да се и она сама себе плашила, да јој се не догоди да о себи мисли оно што није, и да за себе тражи оно што јој не припада.). Мудрост је бити оно што јеси. Ово је, управо, наук који сам прочитао у дјелу Душана Ђуровића.

„Шта је човјек”, питао се он често и изричито. Лијеп споља, споља љепота једна, а унутра, бол, само бол, пустош, велика патња. Шта је човјек, а мора бити човјек, питао се и он каогод и његов и наш велики претходник, о коме је и он толико пута писао, размишљао, пјевао, кога је описивао, на кога се, управо, антрополошки наслањао, али кога није књижевно изражајно опонашао. Шта је човјек питао се он у читавом свом дјелу; примјерима, ликовима, ситуацијама; упоран у томе, без наде да се на то и уопште може одговорити сасвим, он ће, ипак, одговорати, између осталог, и ријечима дијалога својих личности. „Што је човек, ако иза себе не остави спомен да га људи памте и помињу”. Ово је реченица једне од његових личности. Ако смо осуђени на живљење, мучење, онда људском чињењу остаје ипак избор.

Емотивац и рационалист, фолклорист и интелектуалаца, критички реалист, писац етичког дигнитета, Душан Ђуровић је писац изразитог става, па и пркоса. Наоко крхак, физички болешљив, а стваралачки упоран и видљиво отпоран. Од кад га знам и колико сам непосредно бивао са њим, и сад док скициозно коментаришем његов књижевни опус, мислим, размишљам, гонетам, да је и она његова упадљива болешљивост, често одиста и боловање, и у континуитету, ипак, усправно, ношење неке личне патње, сад кад се има у виду његово дуго живљење и његово интензивно и продуктивно стварање, био одбрамбени ме-

ханизам његове јединствене личности, као писца, ствараоца, а и као човјека једног бурног времена, па и политичке личности. Ако и није био партијски припадник, он је био интелектуално на нивоу свог времена; он који је имао изграђену, развијену историјску свијест, и није могао бити сасвим аполитичан.

„Лако је бележити оно што се види, али тешко је видети оно што вреди да се забележи”, написао је луцидни и ерудитни Слободан Јовановић о Вуку Караџићу. И он је, овај наш прозаист, одиста умио да уочава ствари у свијету, и луцидности одабира оно што карактерише дату ситуацију и процесе у томе, и, дакако, дара да то изрази, и, не мање, пак, храбрости да то саопшти. И као што треба имати виталности и умјешности да се изрази, испољи, дар, тако исто треба имати и личне храбрости да се саопшти, изнесе, оно што се уочило, открило, што се, пак, тако носи као свој стваралачки задатак. Тако су и у њему нераздвојни дар, грађа и храброст”. Свака грађа хоће свој сопствени облик, и вјештина се састоји у томе да се нађе њен подесан (Израз), писао је Шилер. Уосталом и пјесничка садржина је садржина сопственог живота; што и овај примјер потврђује.

Тако, не ријетко, и лични став човјека постаје књижевна чињеница писца. Један примјер, прича „Јужњак”, објављена 1953. године у Политици. У причи „Јужњак” пише о Петру Комненићу; у причи то је Перо. Мислећи о њему онда голооточанину, још извјесно и не знајући шта је све преживљавао и колико је издржао, који ће потом остати топонимска идентификација оног непојамног злог чињења људи, шта све људи нијесу склони да учине једни другима, написаће причу о њему негдашњем осамнаестогодишњаку, гимназијалцу, болдогасонском заробљенику, и онда, дакако, издржљивом, отпорном и одлучном („И романтика је део живота”), који је побјегао из логора, и седамдесет дана и ноћи скитао планинама, брдима и урвинама, далеко од насеља, што даље од људи, док се једног дана, мислећи ипак да је избјегао, још увијек сумњајући, није нашао у недоумици, на питање на француском језику „Ко сте”, одговорио, „Серб! Серб! Југословен”. (И четврт вијека послје, оне несрећне четрдесетосме, одговориће исто досљедно пркосно, „Србин, Југословен, Црногорац, интернационалист”). И једна реченица о атмосфери у логору у првом свјетском рату, „Сви људски обзири тонули су у повор саможивости”, чита се као да је односи и на ово, оно, вријеме кад је и сама прича настала. Заиста.

Белетриста Душан Ђуровић је одиста више истраживач слојева, мислилац, антрополог, него што се досада уобичавало мислити о њему. Још кад је он уочио и литерарно скицирао у причи о барјактару онај, овај, сукоб утопијске идеје и грубе стварности. О барјактару који умире од стида што му син („Црвени младић”) социјалдемократа, интернационалиста, дефетистички прича о неборењу, да би и из њега, из сина, атавистички проговорио отац, и сви преци, и он сам узео барјак

и погинуо. Ако се изван себе не може, али ни мимо свијета се не смије. Овако сам прочитао ову причу о оцу барјактару и сину црвеном младићу, парадигматски и профетски, у асоцијацији на раног Достојевског. Уосталом, сам му је животни материјал наметао ову књижевну грађу и ову трагијску идеју.

Без мало, и одиста без и мало, документаран колико је изворан у приповиједању. Он не конструише, него прича; он не слаже оно што је чуо, он узима оно што је сам видио. Он, хоћу рећи, само даровито одабира и умјешно пише, који пут, заиста, као да само записује. Није позајмљена идеја, већ је истинита прича, иако је идеја антигонска. Прича о оцу, супрузи и мајци и сину у вријеме братоубилачког рата. Отац је на једној страни, у једној војсци у којој је изгледа, чак, и командант; син је на другој страни, у другој војсци, супротстављеној очевој војсци. Син је непријатељ оцу, а отац непријатељ сину. Кући је супруга и мајка, супруга мужу и мајка сину; она једнако припада и једноме и другоме мушкарцу, једноме је супруга, другоме је мајка. И код ње, на ред, да се не сретну, дању долази и борави муж, ноћу долази и борави син. Једне вечери, при одласку, муж приликом узимања војничког шињела, застаде, и упита, „Долази ли она несрећа”. Жена скрушено, стегнуто, проциједи, „Долази”!. Муж врати шињел на мјесто гдје је дотле стајао, и рече, „Дај му ово да се не смрзава”. Мајка отћута, и настави да ћути. То би, дакле, онда, кад је ћутање најмучнији и најмудрији разговор.

Он има и реченицу, коју не могу заобићи, без обзира како ћу је скучено сад коментарисати. „До жене и слободе само борбом”. До жене и слободе само борбом, понављам, наглашавам; без напора, без давања, без тражења, нема ни освајања, нема ни присвајања, нема ни стицања, нема ни комуникације. А без напора одрицања и давања нема ни поистовјеђивања и идентификовања у другом и с другим. О жени и женама, одиста, писао је са суптилношћу. Није то било оно Радовано Зоговићевско, догматско, а, у ствари, патријархално, „Зар ћу љубављу да се хвалим”. Његове су жене и патријархалне, етички свезане, а еротично набијене, и тек ослобођене грађанке, и још фактички неслободне жене. У распону од домодржница, мајки патница и сестара које се жртвују за браћу, до кафанске дјевојке Љуше, која постаје црногорска снаха, за инат, у инат, више него због љубави, и ако и ради љубави. Данас се све промијенило, измијешало; али ни оно што је било није далеко. Оно је у нама, и ко зна кад ће и како може све избити.

Отворен према свему; и фактограф и литерата у њему су одједном. Склон ка необичном, отворен према граничним ситуацијама, показивао је стваралачко разумијевање за оне сумашишавше, подразумијеваћу и оно само дно докле може пасти човјек, каогод и онај искон одакле настаје човјек, наслућујући, пак, све оно докле се може стићи. У распону од оних који мисле унапријед, у име свих, преко оних који

стојички смирено, илити, егзистенцијалистички, носе оно што их снађе, до оних који нигда нијесу могли поднијети оно што их је снашло.

Сумашишавски су они који нијесу, дакле, као остали; они који знају и виде и изговарају оно исто што и други знају и виде, али не изговарају, они који понекад доиста знају и оно што други знају, они који виде одиста и оно што други не види, оно што ће тек неумитно доћи, оно што ће потом сви видјети и знати.

Све што је запамтио, и памтио преко онда још моћних памтиша, и све што је затекао у ондашњем свијету у коме је настао, примивши то доживљајно као природно стање и схвативши, пак, то као историјско кретање, и управо присуствујући великом цивилизацијском процесу, који се збивао и у оној средини, оном брђански виталном ускакању у велики свијет, све је то он школован да то критички разумије и нада све даровит да и сам у томе свему литерарно учествује. И учествовао је, дакако, досљедно снази своје моћи, човјека, и по мјери свога дара писца. И његово дјело је постало свједочанство о распадању родословно братственичког патријархалног друштва, у коме и даље, па, све, ево до данас, трају енклаве и седименти племенске осјетљивости и пароксијалног менталитета. И тако је његово дјело остало као најава новог привидног господства, илити, конобарског менталитета Црногорца, који оним напречац стеченим и брзо, пребрзо, навученим спољњим угушују у себи унутрашње, оно право своје биће, оно које је дуго настајало, оно које је само божје дјело, како је некад писао млади Ђуро Даничић.

Лиричар у прози. Није се случајно њему свиђао баш Милош Црњански (за кога ће се као члан жирија неумољиво и узалудно залагати да добије Његошеву награду). И, одиста, и он је био у сталном стваралачком хрвању са епском грађом. И његово дјело је и настајало у том сталном непрекидном, и у нашој књижевности и култури и видљивом, веома продуктивном стваралачком дијалогу између епског и лирског. И његово дјело и садржи читав један топос, из кога избија читав један разуђени етос, који одликује овај још наш неинтегрисани етнос.

Будући да је књижевност еминентно језик, будући да је језик сабирно мјесто у којему се сакупља све битно искуство човјека и народа, и, будући да је и сам језик завичај човјека, то је и сваки разговор о књижевности у исти мах, нераздвојно, уједно и разговор о језику. Ако језик данас и није прво питање књижевности, али, дакако, није ни последње. То поготову у овим нашим (не)приликама, у оним дубљим слојевима и у овим скорашњим диобама. Тако сам одвајкада и разумијевао и књижевност и посебно језик књижевности Душана Ђуровића; и кад сам га питао, а питао сам га, не једанпут, о његовом књижевном језику, одговарао ми је да је то садржано у ономе што је чинио, у његовом књижевном поступку, у његовом књижевном језику, и учинио, остварио, у своме књижевном дјелу.

Душан Ђуровић је својим књижевним изразом, који би се, обзиром на књижевни материјал, на ијекавски источник у коме је он већ био именован, који је он обујмио, којим се фактички стваралачки бавио, и екавски књижевно језички стандард којим га је изразио, остварио књижевни израз, којим је интегрисао тај свој свијет, могао именovati и душанђуровићевским књижевнојезичким изразом.

Именујући ово, онај свој свијет, који је он схватио као свој животни задатак, идући за њим, истраживачки и аналитички, пописно и описно, описујући ситуације и догађаје, људе, имена, топониме, небо и земљу, камен и облаке, суше и воде, дане и ноћи, биље и дрвље, сам ваздух, свјетлост и боје, он га је тим, овим својим сликарским нервом и пјесничким набојем, фактички транспоновао, стваралачки прозно интегрисао у српски књижевни корпус.